

8. Шамова, Т. І. Управління освітніми системами: навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів [Текст] / Т. І. Шамова, П. І. Третяков, Н. П. Капустін; під ред. Т. І. Шамоной. – М.: Гуманит. вид. центр ВЛADOS, 2002. – 320 с.

9. Higgins, J. M. Organizational Policy and strategic Management: Text and Cases; 2nd ed. [Text] / J. M. Higgins. – Chicago: The Dryden Press, 1983. – P. 3.

10. Рожнова, Т. Є. Управління професійно-технічним навчальним закладом на засадах інноваційних технологій [Текст]: дис. ... канд. пед. наук / Т. Є. Рожнова. – К., 2012. – 285 с.

References

1. Zolokot's'ka, L. (2015). Upravlns'ka diyal'nist' kerivnykiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv: finansovyy menedzhment [Upravlns'ka diyal'nist' kerivnykiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv: finansovyy menedzhment]. Vezha-Druk, 152.

2. Drucker, P. F. (1973). Management: Tasks, Responsibilities, Practices [Management: Tasks, Responsibilities, Practices]. Harper & Row, 715.

3. Andrushchenko, V. P. (2007). Formuvannya doslidnyts'koyi kul'tury molodykh naukovtsiv: monohrafiya

[Formuvannya doslidnyts'koyi kul'tury molodykh naukovtsiv: monohrafiya], Kiev: Ped. Dumka.

4. Zyazyun, I. A. (2008). Filosofiya pedahohichnoyi diyi [Filosofiya pedahohichnoyi diyi], Cherkasy : ChPU im. B. Khmel'nyts'koho, 461.

5. Kremen', V. (2003). Osvitnya polityka v konteksti sotsial-demokratychnykh tsinnostey. [Osvitnya polityka v konteksti sotsial-demokratychnykh tsinnostey], 54, 4–5.

6. Nayn, A. Ya., Klyuev, F. N. (1998). Problemy razvytyya professyonal'noho obrazovannya: rehyonal'nyy aspekt [Problemy razvytyya professyonal'noho obrazovannya: rehyonal'nyy aspekt]. Yzd-vo chelyabynskoho un-ta razvytyya professyonal. obrazovannya, 264.

7. Slastenin, V. A. (2003). Pedahohika [Pedahohika]. Vydavnychyy tsentr «Akademiya», 576.

8. Shamova, T. I. (2002). Upravlinnya osvitnimy systemamy [Upravlinnya osvitnimy systemamy. VLADOS, 320.

9. Higgins, J. M. (1983). Organizational Policy and strategic Management [Organizational Policy and strategic Management]. The Dryden Press, 3.

10. Rozhnova, T. Ye. (2012). Upravlinnya profesiyno-tekhnichnym navchal'nym zakladom na zasadakh innovatsiynykh tekhnolohiy [Upravlinnya profesiyno-tekhnichnym navchal'nym zakladom na zasadakh innovatsiynykh tekhnolohiy]. Kiev, 285.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, проф. Чернишова Є. Р.
Дата надходження рукопису 28.03.2015*

Золототська Ліана Олександрівна, аспірант, кафедра педагогіки вищої школи та управління навчальними закладами, Інститут менеджменту і психології Університету менеджменту освіти НАПН України, вул. Артема, 52-а, м. Київ, Україна, 03053
E-mail: lianora70@gmail.com

УДК 378.046-021.68:347.78

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.41399

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

© **О. В. Ісаєнко**

У статті досліджено сучасний стан сутності правового захисту інтелектуальної власності науково-педагогічних працівників, що знайшло своє реальне відображення у суттєвому збільшенні кількості публікацій з цієї проблематики; обґрунтовано актуальність вдосконалення як охорони прав інтелектуальної власності, так і правовий захист; досліджено теоретичні та практичні аспекти зазначеної тематики з метою вдосконалення управління правовим захистом прав інтелектуальної власності науково-педагогічних працівників тощо

Ключові слова: науково-педагогічні працівники, правовий захист, інтелектуальна власність, інтелектуальна діяльність, ефективність правового захисту

The article deals with the current state of the essence of legal protection of intellectual property of academic staff, which has a real reflection of the significant increase in the number of publications on the subject; the urgency of improving as intellectual property protection and legal protection; the theoretical and practical aspects into the issue with a view of improving the management of legal protection of intellectual property rights of academic staff etc

Keywords: academic staff, educators, legal protection, intellectual property, intellectual activity, efficiency of legal protection

1. Вступ

Світова практика процесів економічного зростання багатьох країн доводить, що визначальним

фактором цих процесів є формування й нарощення інтелектуального потенціалу суспільства. Для активізації інтелектуальної діяльності, інтеграції її у світо-

ві, європейські та внутрішні ринки необхідна державна підтримка всіх процесів формування інтелектуального потенціалу суспільства. Головну роль каталізатора та генератора цілеспрямованої суспільної трансформації в економіку знань відіграє інтелектуальна еліта країни, частиною якої є науково-педагогічні працівники закладів післядипломної педагогічної освіти (далі – ППО).

Упродовж останніх десятиліть у світі спостерігається тенденція до продовження навчання після здобуття освіти у вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ). За цих умов суттєво змінюються і вимоги суспільства до якості функціонування закладів ППО. Ці заклади мають забезпечувати такий рівень підвищення професіоналізму працівників освітньої сфери, якого самотужки вони не спроможні досягти, що потребує постійного зростання професіоналізму науково-педагогічних працівників (далі – НПП), які становлять більшу частину персоналу цих навчальних закладів. Забезпечення інтеграції високотехнологічних засобів підвищення ефективності їхньої професійної діяльності за умови сталого правового захисту, а також оптимізація структурування діяльності (змісту, рівнів і термінів) забезпечить, на нашу думку, генерування динаміки розвитку інтелектуального потенціалу закладів ППО.

2. Постановка проблеми дослідження

Забезпечення стабільного розвитку України як демократичної, соціальної, правової держави неможливо без створення дієвої системи правового захисту НПП, належної організації і здійснення управління системою ППО. Протягом останніх років в Україні було сформовано структуру органів, які прямо чи опосередковано забезпечують діяльність у сфері правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності (далі – ІВ).

Так, у Верховній Раді України у складі її Комітету з питань науки і освіти діє підкомітет з питань ІВ. У судовій владі, представленій судами загальної юрисдикції та спеціалізованими судами, запроваджено спеціалізацію суддів, які займаються врегулюванням прав взаємовідносин у цій сфері. Проте, чинна система не в повному обсязі пристосована до функціонування в ринкових умовах, не сформовано її оптимальну структуру, зокрема, для правового захисту прав ІВ науково-педагогічних працівників ППО. Існує гостра потреба у вдосконаленні цієї системи, насамперед, це стосується її функцій та структури. Вирішення цього складного і водночас надзвичайно важливого завдання значною мірою залежить від визначення всіх складових цієї системи, забезпечення їх взаємодії, створення правових та організаційних засад функціонування.

3. Огляд джерел

Посилення уваги до питань ІВ знайшло своє реальне відображення у суттєвому збільшенні кількості публікацій з цієї проблематики. Серед вітчизняних науковців, які досліджують проблеми захисту прав ІВ як об'єкта кримінально-правової охорони, можна назвати таких, як М. Братасюк, В. Мельник,

О. Мельник, В. Паламарчук, О. Супрун, О. Тропін, А. Шульга та ін., а також зарубіжних учених, зокрема Л. Бентлі, Т. Волкова, Ю. Громова, В. Дозорцева, М. Коршунова, Б. Шермана та ін. Проте, на нашу думку, важливо приділити особливу увагу розкриттю правової природи ІВ як результату інтелектуальної діяльності (далі – ІД), адже саме цим визначається стратегія і тактика формування суспільного інтелектуального капіталу та забезпечення соціально-економічного прогресу національного розвитку.

Економіко-правові аспекти формування інтелектуальної власності досліджував в наукових працях С. Хадаківський [1]. Водночас, результати дослідження правового забезпечення комерціалізації результатів досліджень і розробок викладені в наукових працях С. Прилипка, Ю. Атаманова, Д. Задихайла [2].

Науково-теоретичне підґрунтя авторського дослідження становлять праці вчених у галузі теорії держави і права, конституційного права, адміністративного права, державного управління, права соціального забезпечення (В. Авер'янова, В. Антропова, І. Беленчук, Д. Бахраха, Н. Болотіної, В. Гарашука, С. Дубинського, Т. Коломоєць, В. Колпакова, Л. Кулачок, О. Петришина, С. Прилипко, А. Пухтецької, С. Смирнова, Ю. Юрченко, І. Ярошенко та ін.).

Наразі правовідносини у сфері інтелектуальної власності в Україні регулюються окремими положеннями Конституції України, нормами Цивільного, Кримінального, Митного кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення. В Україні також діють більше 10 спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності та 100 підзаконних актів, затверджених постановами КМУ або наказами відповідних центральних органів державної виконавчої влади, в яких переважно зазначено механізми реалізації законодавчих норм [3].

4. Провідні теоретичні положення щодо захисту інтелектуальної власності науково-педагогічних працівників післядипломної педагогічної освіти

Економічний розвиток сучасного суспільства неможливо уявити без об'єктів ІВ, сфера розповсюдження яких – не тільки і не стільки особисте використання, скільки суспільне виробництво. Зауважимо, що об'єкти права ІВ мають нематеріальний характер, що зумовлює певні особливості майнових прав на них. Зокрема, не існує обмеження кола осіб, які одночасно можуть їх використовувати. До того ж майнові права на результати ІД обмежені у часі та просторі. Ці особливості зумовили необхідність окремого правового регулювання договірних відносин у сфері ІВ. Будь-яка організація (підприємство, установа, заклад тощо) як майновий комплекс включає в себе дві групи елементів: матеріальні та нематеріальні. Відсоток нематеріальних активів у вартості активів найбільших організацій світу становить від 30 до 60 % (цей показник має стійку тенденцію до зростання) [4].

На межі ХХ–ХХІ ст. в Україні посилилась увага до питань захисту прав ІВ, що зумовлено кардинальними перетвореннями, а також переходом економі-

ки від «соціалістичного планування» до етапу «ринкового господарювання». Це вимагало проведення змін у всьому спектрі відносин власності, зокрема, ІВ, яка раніше вважалася прерогативою держави. Відповідно виникла потреба формування якісно нового підґрунтя для цієї власності, насамперед, правового.

Основи національної системи регулювання цієї сфери були закладені в 1990-х рр., від якої залежить фундамент інноваційної моделі розвитку України, її модернізації, підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі. Історико-правовий аналіз розвитку управління в сфері правового захисту актуалізує проблему нормативно-правового забезпечення органів управління. Водночас особливої уваги потребує, на нашу думку, врахування наслідків історичних спроби держави щодо структуризації та інституціоналізації освітньої системи.

Аналіз особливостей системи правового захисту працівників освітньої галузі свідчить, що після проголошення незалежності України розпочався новий етап її реформування як базової засади розбудови демократичного суспільства. Зокрема, було розбудовано організаційну структуру органів, які прямо чи опосередковано забезпечують діяльність у сфері правової охорони та захисту прав ІВ, а також почалося формування спеціального законодавства, що регулює правовідносини у сфері ІВ.

Початком становлення законодавства України, що регламентує правовий захист ІВ вважається прийняття Закону України «Про власність» (1991 р.), яким результати ІД уперше були визнані *об'єктами права власності*. Проте й нині низку положень вітчизняних нормативно-правових актів багато в чому не узгоджено, вони мають фрагментарний, розрізнений характер, залишаються комплексно не регульованими відносини, пов'язані з ІВ. Водночас численні норми цих актів переважно декларативні і містять окремі суперечливі положення, що ускладнює їх практичну реалізацію.

За цих умов, на думку В. Гаєць і В. Семиноженка, від України сьогодні вимагається: динамічний економічний розвиток на основі інновацій, глибока та комплексна модернізація економіки та суспільства в цілому, що має охопити наукову, технологічну, організаційну й виробничу сфери та здійснюватись відповідно до нової економічної доктрини; побудова суспільства знань, у якому домінують високотехнологічні галузі та інтелектуальні послуги, а формування прибутків відбувається, насамперед, за рахунок освіти, науки та інновацій [5].

Нині промислова економіка поступається місцем інтелектуальній та інформаційній економіці, інноваційному розвитку, за якого науково-технічна інформація стає товаром та предметом договірних відносин, а творче мислення має таку ж цінність, як професійна підготовка. За цих умов менеджмент будь-якої організації, спрямований на конкурентоздатність, має шукати інноваційні пропозиції, а стратегію розвитку будувати на забезпеченні охорони прав ІВ як одного з чинників майбутнього успіху.

Використання ІВ в діяльності організації з точки зору економіки є її комерціалізацією, тобто ІВ

розглядають як товар і як капітал. Інтелектуальний капітал (далі – ІК) – це підсумок знань усіх працівників організації, що забезпечують її конкурентні переваги: (ідеї, розробки, проекти, технології, методи, відносини з користувачами послуг, бази даних тощо). Окрім знань та інформації, до ІК належить інфраструктура, що забезпечує їх використання, передачу та збереження.

ІК як вартість організації за винятком матеріальних активів, не може існувати поза нею і є знаннями, які оцінюються та перетворені у прибуток. Частина ІК, яку ідентифіковано, зафіксовано та документовано так, що з нею можна ознайомитись, є інтелектуальними активами. Більшу частину ІК становлять знання та досвід робітників, але вони не зафіксовані і, відповідно, організація ними не володіє (інтелектуальні активи також створені співробітниками, але організація ними володіє) [6].

До середини XIX ст. авторське право поширювалося тільки на конкретні твори мистецтва. Створення університетів, публічних бібліотек, розвиток книжкової торгівлі сприяли тому, що об'єкти авторського права стали об'єктами вигідного вкладання капіталу, а твори інтелектуальної праці набули ознак товару. Загалом об'єктами ІВ визнаються: результати літературно-художньої творчості (твори науки, літератури, мистецтва), результати науково-технічної творчості (винаходи, корисні моделі, промислові зразки), засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту (комерційні найменування, торговельні марки, географічні визначення), а також нетрадиційні об'єкти такої власності тощо.

З 1 січня 1995 року набрала чинності Угода про торгові аспекти прав на ІВ (TRIPS), якою ІВ включено до предмету світової торгівлі. Водночас TRIPS ставить певні вимоги до законодавства у сфері ІВ – тобто вводить мінімальні стандарти у цій сфері. Нині всі результати ІД є об'єктами цивільного права, але лише той творчий результат, який відповідає вимогам чинного законодавства, є об'єктом права.

На сучасному етапі не лише зростає значення ІВ, а й змінюється сутність цього поняття «інтелектуальна власність» внаслідок розвитку сучасної глобальної мережі комунікацій, яке супроводжується зростанням рівня електронної торгівлі. ІВ виступає об'єктом найрізноманітніших угод – від класичної купівлі-продажу та традиційних авторських і ліцензійних договорів до вкладення в установчий капітал і комерційної концесії.

Появу поняття «інтелектуальна власність» пов'язують з французьким законодавством кінця XVIII ст., зокрема з теорією *природного права*, яка отримала свій розвиток у роботах французьких філософів-просвітителів (Вольтера, Дідро, Гельвеція, Гольбаха, Руссо та ін.). Згідно з цією теорією право творця будь-якого об'єкту є невід'ємним його природним правом, яке пов'язано із самою суттю творчої діяльності й існує незалежно від визнання цього права державною владою. З часом у Франції (1791 р.) було прийнято патентний закон, який засвідчив, що будь-яка нова ідея належить тому, хто її створив, а промисловий винахід є власністю його творця. У

процесі Французької революції остаточно сформувався погляд на творчість як на невід'ємне право людини і на необхідність його юридичного захисту. Водночас йшлося про те, як можна забезпечити компроміс між ІВ автора і інтереси суспільства щодо її використання [5].

Починаючи з 26.04.1970 р., Україна є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ). Цей статус зобов'язує Україну виконувати норми Всесвітньої декларації з інтелектуальної власності, схваленої ВОІВ 26.06.2000 р., у якій термін «права інтелектуальної власності» означає по суті права, закріплені у ст. 27 Загальної декларації прав людини, прийнятої Організацією Об'єднаних Націй у 1948 р. У ній було наголошено, що кожна людина має право на вільну участь у культурному житті суспільства, насолоджуватися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі та користуватися його благами, на захист своїх матеріальних і моральних інтересів, що виступають результатом наукових, літературних і художніх творів, автором яких вона є [7].

У Всесвітній декларації інтелектуальної власності від 26.06.2000 р. наголошується, що в XXI сторіччі світ стане свідком прискореної інтеграції економіки різних країн і розвитку суспільства, заснованого на знаннях. За таких умов ІВ виконуватиме значно більшу роль в життєдіяльності людини, ніж будь-коли раніше за всю її історію, а права ІВ є ключовим і невід'ємним інструментом у вирішенні основного завдання розвитку для всіх. Будь-який товар чи послуга, на думку І. Верби, що користуються хоча б мінімальним попитом на ринку, обов'язково має як свою складову ІВ [8].

Інтелектуальна власність (ІВ) у звичайному розумінні – це права на результати розумової, творчої діяльності в науковій, художній, виробничій та інших областях діяльності. ІВ є об'єктом цивільно-правових відносин стосовно права кожного володіти, користатися та розпоряджатися результатами своєї ІД, які є правом нематеріальним, зберігаються за його творцями та можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з автором, за винятком випадків, передбачених законом. Виходячи із зазначених базових цінностей, ІВ – це права юридичної особи на результати ІД, а також прирівняні до таких засоби індивідуалізації юридичних осіб, продукції, послуг тощо.

З урахуванням багатоманітності напрямів ІД, у Стокгольмській конвенції з інтелектуальної власності (1967 р.) до сфер цієї діяльності, а відповідно й до її результатів, на які поширюється поняття «інтелектуальна власність», було віднесено: наукові відкриття та наукові твори; промислові зразки і корисні моделі; літературні і художні твори; виконавську діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі; товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та комерційні означення; захист від недобросовісної конкуренції [9].

Розгляд поняття «інтелектуальна діяльність» сприяє глибшому з'ясуванню суті поняття «інтелектуальна власність», зокрема ІВ можна визначити не лише як здатність людства до роздумів і раціо-

нального пізнання, а й як таке ставлення людства до навколишнього світу, основний зміст якого становить прагнення до змін і перетворень цього світу в інтересах людей на основі його пізнання. Відповідно, як будь-який інший вид діяльності, ІД має мету свого здійснення, засоби, результати і сам процес. Її результати на практиці, виступаючи витвором процесу мислення, матимуть нематеріальний характер.

Важливе місце в ІД належить творчості, а це об'єктивно породжує не лише в нематеріальних, а й у матеріальних об'єктах нову якість, що набуває не тільки ознак та властивостей корисності для суспільства, а й власної оригінальності, неповторності, естетичності тощо. Таким чином, результати ІД сприяють економічному розвитку суспільства, духовному і культурному розвитку його членів.

Спектр напрямів ІД надзвичайно широкий і багатогранний. В економічному аспекті особливого значення, як різновид ІД, набуває наукова діяльність, спрямована на вироблення та систематизацію нових знань, які є результатом пізнання, перевіреним практикою. Такий стан зумовлений тим, що:

- з розвитком людства наукові знання все більше наближаються до адекватного відображення дійсності, створюють більше можливостей для її реального перетворення;
- науковим знанням притаманна об'єктивність, тобто незалежність від особистого людського сприйняття;
- систематизація нових знань, логічно організована з використанням спеціальної термінології, математичної символіки тощо, наукові знання, існують у найсприятливішій формі для їх передачі, сприйняття і трансформації у нові товари, послуги тощо.

На різних історичних етапах у суспільстві відбувалися зміни в розумінні змісту його матеріального і духовного начал, їх пріоритетів і співвідношення між собою. Так, якщо для античного світорозуміння, не говорячи про той приклад, що став класичним «хліба і видовищ», велике значення мав принцип фатуму, тобто невідворотності та чітко визначеної послідовності тих подій, що мали відбуватися, то на межі переходу до нової ери (800–200 рр. до н. е.) відбувалося вже повернення до усвідомлення буття загалом, межі людського світу та його цінностей [10]. Зазначимо, що у минулому взагалі йшлося не стільки про результати ІД і права на її результати, скільки про надання особливих привілеїв тим, чий інтереси стосувалися нових товарів і ринків, нових галузей промисловості та технологій тощо.

Стрімке зростання ролі та значення ІД у розвитку суспільства загострює проблему створення надійної та ефективної системи охорони та захисту прав на об'єкти ІВ. У загальному розумінні *охорона прав ІВ* – встановлення системи правових норм, що регулюють відносини щодо створення і використання об'єктів інтелектуальної власності, а *захист прав ІВ* – сукупність заходів, спрямованих на визнання та відновлення прав інтелектуальної власності у випадку їх порушення [11]. Так, Є. Хадаківський вважає, що «...охорона і захист є неіден-

тичними діями, тому що, по-перше, вони мають різні цілі ,а по-друге, здійснюються різними організаційними структурами» [1].

На думку, Л. Бенлі та Б. Шермана «...нематеріальні блага з давніх часів користуються правовою охороною. Але лише наприкінці XVIII ст. вони стали визнаватися незаперечно самостійним об'єктом власності... Право інтелектуальної власності має тривалу і багату історію, хоча у тих, хто знайомий із недавніми скандалами навколо використання музичних творів в Інтернеті або правового статусу генетично змінених об'єктів, може скластися діаметрально протилежне враження» [11].

Світова практика передбачає охорону та захист будь-якої власності, зокрема й інтелектуальної. Прагнення України стати повноцінним гравцем на світовому ринку спонукає до того, аби в нас запрацювали норми та правила, чинні в інших державах, зокрема з питань захисту прав ІВ науково-педагогічних працівників. І хоча результати їхньої ІД сьогодні визнаються як об'єкти права ІВ, ще донедавна не було умов для їх повної реалізації. Сьогодні ситуація певним чином змінилася.

Необхідність охорони прав інтелектуальної власності зумовлена:

- забезпеченням інтересів творців шляхом надання їм обмежених у часі прав контролю над використанням власних творів;
- стимулюванням ІД, заохоченням творчої активності та впровадженням її результатів у інтересах соціально-економічного прогресу суспільства;
- активізацією інвестиційної та інноваційної діяльності, впровадженням досягнень НТП та нововведень у всі сфери суспільного життя;
- створенням цивілізованого ринкового середовища та захистом від недобросовісної конкуренції;
- захистом економічної безпеки держав за умов глобалізації світогосподарського розвитку, створенням сприятливих умов для трансферу нових технологій;
- поширенням інформації, уникненням втрат внаслідок дублювання зусиль, спрямованих на пошук шляхів вирішення нагальних науково-технологічних і соціально-економічних проблем, а також захистом інтересів суспільства щодо вільного доступу до світової інтелектуальної скарбниці.

Нині стратегія правової охорони, зокрема результатів досліджень і розробок, розвивається в двох напрямках, а саме: *захист від конкурентів* через отримання монопольних прав на об'єкти права ІВ; «*напад*» на конкурентів («патентна повіль», «облога»). Остання здійснюється шляхом отримання монопольних прав на результати досліджень і розробок, які до цього не мали правової охорони і якими користуються або мають намір користуватися конкуренти. Набуття прав на такі об'єкти спонукає всіх, хто використовує аналогічні, але не захищені об'єкти, придбати в правовласника дозвіл на продовження користування ними.

Захист прав ІВ є одним із етапів управління її формуванням. Без наявності ефективної системи за-

хисту всі результати попередніх дій, що пов'язані з її створенням, правовою охороною і використанням можуть бути зведені нанівець. Фактор захисту прав набуває особливого значення у зв'язку зі швидким розвитком технологій, які зумовлюють появу нових способів незаконного використання інтелектуальних продуктів. *Ефективність захисту прав у сфері ІВ* залежить, на нашу думку, від: досконалості нормативно-правової бази; сформованої інфраструктури національної системи правової охорони інтелектуальної власності; ефективності підготовки та підвищення кваліфікації фахівців; інформаційного забезпечення її діяльності.

Нині кардинально змінилися види та обсяги інтелектуальних продуктів, які отримують правовий захист – усі найновіші результати ІД набувають або вже набули статусу об'єкта цивільно-кримінального чи адміністративно-правового регулювання. Найбільш поширеними є загальний (цивільно-правовий) та адміністративно-правовий способи захисту прав ІВ.

Загальний (цивільно-правовий) спосіб захисту прав ІВ у форматі судового розгляду має відбуватися як «останній засіб» у розв'язанні суперечки, реалізація якого пов'язана з великими витратами часу. Саме тому більшість конкурентів прагнуть уникнути ризику судових вироків, які можуть зупинити їхню діяльність, і намагаються не порушувати наявного права. Однак усі національні системи охорони ІВ мають бути підкріплені, на нашу думку, *правоохоронною інфраструктурою* для забезпечення розгляду як цивільно-правових, так і кримінально-правових порушень, та кадрово укомплектовані фахівцями з відповідною підготовкою й досвідом.

Порушеннями відповідно до чинного законодавства, що визнаються кримінальним злочином, є: незаконний випуск під своїм ім'ям чи присвоєння авторства на чужий твір науки, літератури чи мистецтва; присвоєння авторства на чужі об'єкти права власності; розголошення без згоди автора змісту винаходу, корисної моделі чи зразка до офіційної публікації про них; незаконний збір з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (промислове шпигунство), якщо це завдає великого матеріального збитку суб'єктові діяльності тощо. За порушення вимог діючого законодавства в сфері інтелектуальної власності Кримінальним кодексом України передбачено кримінальну відповідальність за злочини в цій сфері.

Адміністративно-правовий спосіб захисту прав полягає в розгляді та розв'язанні суперечки органом державного управління. Засобом такого захисту є *скарга*, яку у встановленому адміністративним законодавством порядку, подають у відповідний орган державного управління. Типовими видами адміністративних стягнень можуть бути: попередження, штраф, виправні роботи, адміністративний арешт.

Нині важливого значення набуває інтернаціональний характер нових наукових знань, зокрема їх міжнародний обмін. Ці знання, виступаючи інтелектуальним продуктом, є нематеріальною (змістовною) цінністю, яка в процесі використання яка не витрачається. Суттєвою відмінністю наукових знань є те, що вони також являють собою продукт прагнення людс-

тва до пізнання нового як і прагнення до власного збереження та творчої ІД у сфері духовності, моралі, культури, мистецтва – на перший план виводяться духовні потреби, знання, творчість, йдеться про так званий людський капітал. Його у різноманітних формах і проявах відрізняють риси творчості, індивідуальності та унікальності, які відображають особистісні якості суб'єктів цієї діяльності. Права на результати ІД не мають екстериторіальності: права, які визнаються у межах однієї держави, для інших держав не існують, якщо відсутні спеціальні міжнародні угоди. Нездатність охороняти результати ІД лише внаслідок володіння ними є, на нашу думку, наріжним каменем законодавства в галузі ІВ.

Те, що сьогодні називається правом ІВ, не є монопольним предметом цивільного законодавства, хоча цивільно-правові конструкції, безумовно, утворюють центральну його частину. Гостро постає питання про необхідність посилення ролі держави у захисті ІВ, що належить приватним особам, але через залучення до економічного обігу безпосередньо забезпечує загальнонаціональні інтереси. Зауважимо, що через значну кількість порушень авторських і суміжних прав Україна втрачає інтелектуальні ресурси та зазнає величезних економічних збитків [7].

Нині загально визнано, що розвиток конкурентоспроможного державного сектора під впливом глобалізації можливий лише шляхом інноваційного розвитку всіх факторів і чинників ІД людини, яка ґрунтується на найновіших наукових знаннях, технологіях, високій кваліфікації працівників і менеджерів, науковій організації праці, урахуванні прогнозуванні суспільних потреб, виборі найоптимальніших шляхів її реалізації. Проте правове врегулювання функціонування державного сектора економіки нині є фрагментарним, яке традиційно зводиться до визначення сукупності об'єктів державної власності як основи законодавчого врегулювання. Такий підхід не відображає суспільних відносин як цілісної системи, які базуються на державній власності та виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну, споживання матеріальних і нематеріальних благ і послуг [2].

Нині склалися об'єктивні передумови, що дали змогу забезпечити розроблення універсальної системи охорони не тільки окремих видів, а й усієї сукупності результатів ІВ, зокрема права власності НПП на результати ІД. У цьому контексті необхідно зазначити, що в юридичній літературі обговорюється також питання правового захисту тих результатів ІД, що практично не піддаються формалізації (таємниці виробництва, організаційні та економічні пропозиції тощо) [9].

Широке коло питань, пов'язаних із забезпеченням правового захисту прав ІВ науково-педагогічних працівників закладів ППО знаходиться сьогодні у центрі наукових обговорень за участю політиків, науковців, керівників державних органів, громадськості. Особливістю науково-педагогічної діяльності працівників закладів ППО, зокрема продукування інтелектуальних освітніх продуктів і послуг, є сама специфіка їхньої професійної діяльності, що розглядається нами як така, що пов'язана з продукуванням інтелектуальних продуктів.

Науково-педагогічні працівники – це професіонали, які безпосередньо беруть участь у підвищенні рівня професійних знань за допомогою результатів власної науково-педагогічної діяльності в плані його практичного використання (продукти, процеси, методи, системи, проекти, науково-педагогічні джерела).

Сучасний НПП закладів ППО має відповідну вищу освіту та науковий ступінь, високі інтелектуальні здібності, є професіоналом у своїй галузі знань, вміє використовувати свої знання, уміння та навички для досягнення намічених результатів і генерування нових ідей, а також має досвід викладання для «дорослої» аудиторії тощо. Цій категорії працівників притаманне прагнення підвищити рівень знань та навичок, професійна допитливість та ініціатива, що є важливими чинниками ефективного здійснення ІД [13].

Людський потенціал накопичується аналогічно матеріальному через освіту, знання, навички і досвід, що є основою трудової і творчої діяльності.

Основними суттєвими характеристиками НПП закладів ППО є:

- освіта;
- науковий ступінь;
- рівень кваліфікації; наявність професійних здібностей та навичок;
- досвід у галузі освіти дорослих; особисті психометричні показники розвитку;
- професійні та особистісні схильності; природне покликання до того чи іншого виду занять, а також фізичні та фізіологічні можливості реалізації власного професійного потенціалу.

Нині ведеться пошук такої моделі захисту прав ІВ цієї категорії працівників, яка б найкраще забезпечувала правовий захист і сприяла здійсненню їхньої науково-творчої діяльності у вільному, правовому середовищі, захищеному ефективними дієвими інструментами як державних органів, так і недержавних учасників. Створення такого середовища розглядається в як необхідна умова розвитку НПП закладів ППО.

Водночас рівень такого захисту розглядається нами в як чинник, від ефективності якого значною мірою залежить цивілізаційний розвиток як системи вищої освіти, так і суспільства в цілому. Правовий захист громадян України в будь-якій галузі їхньої продуктивної діяльності є одним із важливих напрямів діяльності держави. Держава має обов'язки щодо створення умов для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та трудової діяльності, реалізує програми навчання, підготовку кадрів відповідно до суспільних потреб.

Проте, незважаючи на вживані заходи, система правового захисту ІВ, ще не повною мірою відповідає інтересам утвердження демократичної, соціальної, правової держави, розвитку громадянського суспільства, здійснення *ефективного управління правовим захистом НПП*. Так, зміст законодавчих і нормативно-правових актів, що визначають правові засади управління у сфері захисту ІВ не повною мірою задовольняє потреби НПП (знання змісту цих актів, встановлення комунікаційних зв'язків з правозахисниками, оперативність та достовірність надання правових послуг, швидкий доступ до консультативних послуг тощо).

Це зумовлює необхідність подальшого реформування управління у сфері захисту прав ІВ, зокрема науково-педагогічних працівників ППО. Правовий захист НПП є собою інтегрованою діяльністю державних і недержавних органів із здійснення заходів організаційно-правового та економічного характеру в напрямі надання персонально орієнтованої (адресної) сукупності життєво важливих правових послуг.

5. Апробація результатів дослідження.

Реалізовано комплексний підхід до визначення засад проектування універсальної системи захисту прав ІВ науково-педагогічних працівників шляхом обґрунтування положень щодо сутності та змісту правового захисту їхньої ІВ. Виявлення та узагальнення організаційно-педагогічних умов ІД цієї категорії працівників підтвердило особливості здійснення такого захисту та стало підґрунтям для розроблення сайту з метою надання консультативних послуг щодо захисту прав ІВ у режимі он-лайн (рис. 1).

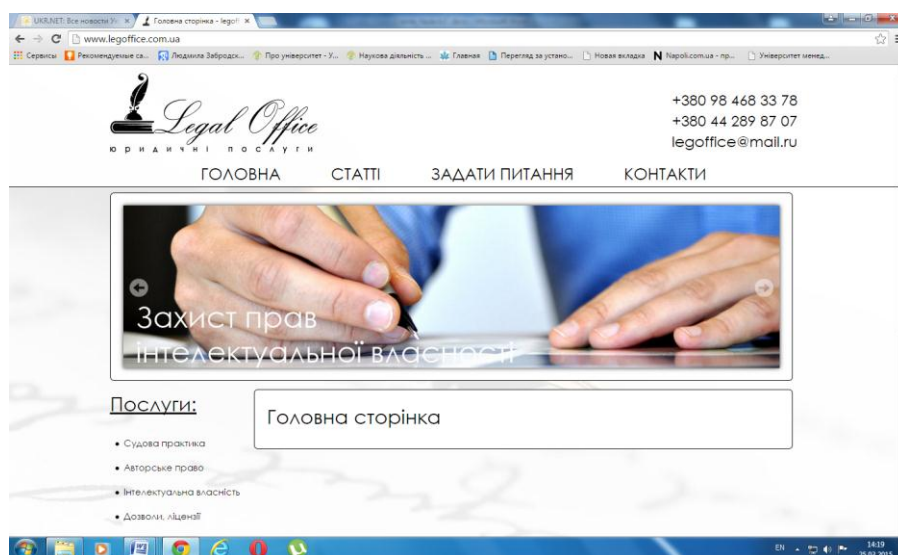

Рис. 1. Надання консультативних послуг у режимі он-лайн

Таке консультування методологічно пов'язане з визначенням економії часу професійної діяльності НПП та пізнання суті правового захисту ІВ, яким ми вважаємо зростання ефективності їхньої суспільно значущої діяльності на основі підвищення правових знань, а також управління цим процесом. За результатами експериментальної перевірки на різних етапах такого консультування, як складової педагогічного експерименту, різниця у кількісному вимірюванні визначених індикаторів часу знаходиться в межах 12–23 % (середній вибіркового показник вивільнення часу становить близько 17,5 %).

6. Висновки

Зміни в соціально-економічній сфері зумовлюють необхідність трансформації системи права, яка має відповідати стану та ступеню розвитку суспільних відносин. Зміцнення структурних зв'язків між наукою та її застосуванням в освіті має життєво важливе значення для її сталого розвитку.

Актуальною проблемою сучасного періоду є оптимальне поєднання на законодавчому, адміністративному та змістовому рівнях двох сфер діяльності; освіти і науки. Таке поєднання має сприяти ефективнішому функціонуванню цих сфер, взаємодоповненню та концентрації інтелектуальних і фінансових ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності, престижності освіти та науки.

Урегулювання правових відносин у середовищі діяльності НПП закладів ППО вимагає чіткої координації та законодавчого забезпечення, а механізм правового врегулювання потребує ретельного вивчення. Актуальність цього питання зумовлено тим, що об'єкти права інтелектуальної власності є основою інноваційного розвитку будь-якої держави, що визначає її економічну могутність та конкурентоспроможність її товарів та послуг на міжнародному ринку.

З'ясовано, що вдосконалення організаційно-правового врегулювання інтелектуальної сфери має передбачити такі напрями: підвищення статусу інтелектуальної діяльності через прийняття спеціальних програм, збільшення державного фінансування цих сфер; розширення мережі інноваційної інфраструктури; розвиток інформаційно-інноваційного середовища діяльності НПП закладів ППО.

Запропоновано практичну реалізацію он-лайн консультацій НПП закладів ППО щодо захисту прав їх інтелектуальної власності як складову системи управління цим захистом. Доведено, охорона інтелектуальної власності сприяє використанню та подальшому розвитку наукових досягнень, підтримує та зберігає національний потенціал у сфері інтелектуальної діяльності.

Запровадження механізмів захисту прав на результати інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників закладів ППО – завдання, котре не можна вирішити за короткий період часу, оскільки воно передбачає не лише зміну законодавчої системи та становлення правових механізмів, а й часткову перебудову суспільної свідомості.

Література

1. Хадаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [Текст]: Ж навч. посіб. / Є. І. Хадаківський, В. П. Яко-бчук, І. Л. Литвинчуку – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 276 с.
2. Правове забезпечення комерціалізації результатів досліджень і розробок [Текст]: матеріали наук.-практ. конф. / редкол.: С. М. Прилипко, Ю. Є. Атаманова, Д. В. Задахайло. – Х. : НДІ ПЗІР, 2012. – 223 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
4. Бовин, А. А. Интеллектуальная собственность: экономический аспект [Текст]: уч. Пособие /

А. А. Бовин, Л. Е. Чередникова. – М.: Новосибирск, 2001. – 216 с.

5. Геєць, В. М. Інноваційні перспективи України: монографія [Текст] / В. М. Геєць, В. П. Семіноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.

6. Полторац, А. Основы интеллектуальной собственности [Текст] / А. Полторац, П. Лернер. – М.: Изд. дом „Вильямс“, 2004. – 208 с.

7. Крачко, А. В. Захист предметів, що містять об'єкти інтелектуальної власності при переміщенні через митний кордон [Текст] / А. В. Крачко // Митна справа. – 2005. – № 1.

8. Загальна Декларація прав людини [Текст] / Вісник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – 1999. – № 1. – С. 10.

9. Верба, І. І. Основи інтелектуальної власності [Текст] / І. І. Верба, В. О. Коваль; за ред. С. В. Чекін. – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – 262 с.

10. Ершова, Е. А. Гражданско-правовая роль особых нематериальных активов [Текст] / Е. А. Ершова // Законодательство. – 2002. – № 12. – С. 10.

11. Лесков, Л. В. Знание и власть. Синергетическая краталогия [Текст] / Л. В. Лесков. – М.: СИНТЕГ, 2001. – 100 с.

12. Бентли, Л. Право интеллектуальной собственности: Авторское право [Текст] / Л. Бентли, Б. Шерман; пер. с англ. В. Л. Вольфсона. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2004. – 142 с.

13. Чернишова, С. Р. Формування кадрового потенціалу системи післядипломної педагогічної освіти: науково-практичні основи: монографія [Текст] / С. Р. Чернишова. – НАПН України, Ун-т менедж. освіти. К.: Педагогічна думка, 2012. – 472 с.

14. Reill, J. Geistiges Eigentum – Definition [Electronic resource] / J. Reill, F. Schmidt. – Available at: <http://www.microsoft.com/germany>

References

1. Khadakivs'kyu, Ye. (2014). Intelektual'na vlasnist' [Intelektual'na vlasnist']. «Tsentр uchbovoyoі literatury», 276.

2. Prylypko, S. M., Atamanova, Yu. Ye., Zadykhaylo, D. V. (In) (2012). Pravove zabezpechennya komertsializatsiyi rezul'tativ doslidzhen' i rozrobok materialy nauk.-prakt. konf. Kharkiv: NDI PZIR.

3. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy. Available at: <http://ukrstat.gov.ua>

4. Bovyn, A. (2001). Yntellektual'naya sobstvennost': ekonomychesky aspekt [Yntellektual'naya sobstvennost': ekonomychesky aspekt]. Moscow: Novosybyrsk, 216.

5. Heyets', V. (2006). Innovatsiyini perspektyvy Ukrainy [Innovatsiyini perspektyvy Ukrainy]. Kharkiv: Konstanta, 272.

6. Poltorak, A. (2004). Osnovy intellektual'noy sobstvennosti [Osnovy intellektual'noy sobstvennosti]. Moscow: Yzd. dom „Vyl'yams“, 208.

7. Krachko, A. (2005). Zakhyst predmetiv, shcho mistyat' ob'yekty intellektual'noyi vlasnosti pry peremishchenni cherez mytnyy kordon [Zakhyst predmetiv, shcho mistyat' ob'yekty intellektual'noyi vlasnosti pry peremishchenni cherez mytnyy kordon].

8. Zahal'na Deklaratsiya prav lyudyny (1999). Visnyk Upravnozazhenoho Verkhovnoyi Rady Ukrainy z prav lyudyny, 10.

9. Verba, I. (2013). Osnovy intellektual'noyi vlasnosti [Osnovy intellektual'noyi vlasnosti]. Kiev: NTUU «KPI», 262.

10. Ershova, E. (2002). Hrazhdansko-pravovaya rol' osobykh nemateryal'nykh aktyvov [Hrazhdansko-pravovaya rol' osobykh nemateryal'nykh aktyvov], 10.

11. Leskov, L. (2001). Znanye y vlast'. Synerhetycheskaya kratalohyya [Znanye y vlast'. Synerhetycheskaya kratalohyya]. Moscow: SYNTEH, 100.

12. Chernyshova, Ye. (2012). Formuvannya kadrovoho potentsialu systemy pisl'yadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity [Formuvannya kadrovoho potentsialu systemy pisl'yadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity]. Kiev: Pedahohichna dumka, 142.

13. Layonel, B. (2004). Pravo yntellektual'noy sobstvennosti: Avtorskoe pravo [Pravo yntellektual'noy sobstvennosti: Avtorskoe pravo]. SPb.: Yuryd. tsentr Press, 142.

14. Reill, J. Geistiges Eigentum – Definition. Available at: <http://www.microsoft.com/germany>

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Чернишова Е. Р.
Дата надходження рукопису 23.03.2015*

Ісаснко Олександр Васильович, стажер-дослідник, кафедра економіки та управління персоналом, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти НАПН України, вул. Артема, 52-а, м Київ, Україна, 03053
E-mail: legoffice@mail.ru

УДК 378.22

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.41400

ROLE IN FORMING OF PROFESSIONAL MOBILITY IN THE FUTURE MASTERS OF PEDAGOGICS IN TERMS OF EUROPEAN INTEGRATION

© N. Korobko

This article describes the relevance of the formation of future professional mobility Masters of Pedagogics in terms of european integration processes. Analyzed the concept of «professional mobility» scientists of different sciences. Posted copyright definition of «professional mobility». The role of professional mobility in terms of european integration

Keywords: professional mobility, european integration, Master of Pedagogics

У статті описано актуальність формування професійної мобільності майбутніх магістрів педагогіки вищої школи в умовах євроінтеграційних процесів. Проаналізовано поняття «професійної мобільності» вченими різних наук. Подано авторське визначення поняття «професійна мобільність». Розкрито роль професійної мобільності в умовах євроінтеграції

Ключові слова: професійна мобільність, євроінтеграція, магістр педагогіки вищої школи